

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

A Fórum Színház helye az MCE módszertanban

KÉSZÍTETTE: Artemisszió Alapítvány

A Fórum Színház egy olyan drámai módszer, amely Margalit Cohen-Emerique (MCE) módszerére épül. alkalmazható interkulturális tréningeken is; a módszer több célt elérését is segíti, és változatosá teszi a trénerek által használt, a nem formális pedagógiából származó eszköztárat.

Mi a Fórum Színház?

A Fórum Színház az Elnyomottak Színházának (Theatre of the Oppressed / TO) egyik irányzata. A módszercsaládot egy brazil színházi rendező, Augusto Boal hozta létre és fejlesztette ki, azzal a céllal, hogy performatív gyakorlatokkal vizsgáljon és kezeljen társadalmi kérdéseket, egyenlőtlen hatalmi viszonyokat.

A Forum Theatre előadások koreográfiája úgy néz ki, hogy a színészek egy történetet mutatnak be, ahol hagyományosan van egy protagonista, egy főszereplő, akit megismerünk a darab elején. Ez a szereplő általában egy kiszolgáltatott, de elviselhető helyzetben van, de helyzete a darab során egyre rosszabb és rosszabb lesz. Az antagonisták és a szövetségeseik is jelen vannak a 4-7 jelenetben bemutatott történetben, amely katasztrófával végződik.

Ennek a rossz végkifejletnek katalizátorként kell működnie, hogy arra készítse a nézőket (*spectators*) - akiket ebben az esetben néző-színésznek (*spect-actors*) neveznek – hogy találjanak jobb megoldásokat, stratégiákat, amelyek segíthetnek a főhősnek jobb helyzetbe kerülni. A színészek újrajátsszák a jeleneteket, a néző-színésznek (*spect-actors*) pedig a főszereplő helyébe léphetnek és kipróbálhatnak valami mást ebben a helyzetben. "A színház a tudás egyik formája; a társadalom átalakításának eszköze lehet és kell is, hogy az legyen." - vallja Boal. Ez a transzformatív aspektus az oka annak, hogy a Fórum Színház technikáinak alkalmazása hasznos lehet az interkulturális képzésben.

Boal egyik legtöbbet idézett mondata a következő: "Bárki tud színházat csinálni. Még a színészek is". Ebben a színházi keretben egy színdarab előadója bárki lehet, színészi előképzettséggel vagy anélkül, aki egy társadalmi kérdéstről vagy problémáról közösen akar

gondolkodni. A fórumszínházi darab létrehozásának folyamata általában a demechanizációs (*demechanisation*) tevékenységek első fázisával kezdődik. Ez a TO szóhasználatában a mindennapi rutinoktól való megszabadulás folyamatára utal, egy olyan kollektív alkotófolyam kiépítésére, amelyben le tud kezdődni a jelenetek megalkotása. A demechanizációs tevékenységek, játékok gyakran mozgáson, hangadáson vagy szoboralkotáson alapulnak (képszínház – *image theatre*).

A Fórum-Színház használata interkulturális tréningek során

Cohen-Emerique módszerének első két lépése - azaz a "decentralizáció" és a "másik referenciakeretének felfedezése" - viszonylag "testetlen" tevékenységekkel oldható meg: még ha a módszert a nem formális pedagógia elemeivel fűszerezzük is, a résztvevők legtöbbször ülnek és beszélgetnek egymással, vagy egy asztal körül ülnek, és együtt dolgoznak filmekben, képeken, rejtvényt fejtenek stb. Ritkán kéri őket arra, hogy mozogjanak és ritkán helyezik figyelmük középpontjába a mozgást. A módszer harmadik lépése, a "tárgyalás" egészen más. Úgy véljük, hogy a tanulási folyamatnak nagyon jót tesz, ha ehhez a harmadik fázishoz egy testi közvetítést, megjelenítést hozunk létre. Ezt az állításunkat három érveléssel tudjuk alátámasztani. Először is, a legtöbb, a valós életben zajló tárgyalás olyan környezetben zajlik, ahol az interakciós partnerek szemtől szemben, fizikailag jelen vannak. A legtöbb kommunikációs helyzet egyben testi megnyilvánulás is: a testünket használva kommunikálunk: a gesztusok, a fizikai távolság, a testtartás, sőt még a tárgyak használata is szerepet kap az interakciós folyamatban. Megtestesült rutinjaink aktivizálódhatnak, érzelmi reakcióink beindulhatnak. Mindezek észrevétlenül maradhatnak, ha csak papíron szimuláljuk a tárgyalást. Minél közelebb áll egy tanulási helyzet a valós élethelyzethez, annál könnyebb lesz alkalmazni a tanultakat.

A második érvelés a kommunikáció interkulturális dimenziójára vonatkozik. Mivel interkulturális kontextusban vagyunk, azt is feltételezhetjük, hogy gesztusaink, testhelyzeteink, távolságaink stb. használatának némelyike nagyon különbözik interakciós partnereinktől. Ezért tudatában kell lennünk a verbális/para-verbális/nem verbális repertoárok kulturális sokféleségének, hogy saját kommunikációnkban is tudatosak tudjunk lenni, és jobban megértsük a másik személy kommunikációs stílusát is. A színház játékos módon segíthet felfedezni saját preferenciáinkat és "érzékeny zónáinkat" a kommunikációban

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

(pl. melyik az az interperszonális távolság, amitől biztonságban érezzük magunkat, szeretjük-e a fizikai érintést vagy a közvetlen szemkontaktust stb.)

Harmadik érvünk a tárgyaláshoz szükséges készségekre vonatkozik. Az emberek kommunikációjának kulturális különbségei azt jelentik, hogy a kommunikáció eszközeiről a tárgyalás tárgyával (az esemény témájával) egy időben kell tárgyalni. Közös kell kitalálnunk, hogy milyen távolságban szeretünk állni egymástól, milyen lesz a beszédünk formalitásának szintje, képesek vagyunk-e megjeleníteni érzelmeket stb. A színházi munka – különösen a „demechanizáció” gyakorlatai – segíthetnek abban, hogy kommunikációs repertoárunkat egy kicsit rugalmasabbá tegyük, és így alkalmazkodni tudjunk a másik személyhez. A tevékenységek révén a résztvevők elgondolkodhatnak a rutinjaikon, kipróbálhatnak valami újat, szokatlan helyzetben vagy szerepben láthatják magukat. Bár gyakorolhatják a perspektívaváltást, de elsősorban saját cselekvéseiket, reakcióikat elemzik, nemcsak elméletben, hanem dinamikus, felfedező módon.

Fórum Színház, mint tárgyalási gyakorlat

A Fórum Színház eredetileg az „elnyomott”, az elnyomást elszenvedő személy perspektívájára (motivációira, lehetőségeire, vágyaira, erőforrásaira, szövetségeseire) fordít különös figyelmet. A klasszikus fórumszínházi darabokban nem törekszünk arra, hogy belépünk az "elnyomó", a sokkoló élményt kiváltó személy referenciakeretébe vagy megnyissuk azt. Valószínűleg az „Elnyomottak Színházának” egyes művelői igencsak felháborodnának a „tárgyalás” gondolatán, abból a feltételezésből kiindulva, hogy az elnyomott embereknek nem szükséges tárgyalniuk. Tehát az interkulturális kontextusba való átmenet, amit véghez viszünk, bizonyos változtatásokat igényel. A kultúrsokk keretrendszerében az alapfeltevés az, hogy a sokkélményt kiváltó személy nem "elnyomó", és a konfliktus nem elnyomásról szól, hanem az eltérő kulturális identitásból (vagy a csoportközi identitás dinamikájából) eredő észlelések, értékek, reprezentációk közötti különbségek megnyilvánulása.

Ebben az összefüggésben tehát fontos feltárni mindkét fél referenciakeretét, és olyan megoldásról tárgyalni, amely a lehető legjobban tiszteletben tartja mindkét fél identitását. A tárgyalás során módosítanunk kell a fókuszot, és túlnyomórészt kollektív brainstormingot kell alkalmaznunk, figyelembe véve az interkulturális sokkhelyzetben lévő másik személy

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

személyét és kulturális kontextusát. Megfigyeljük és kipróbáljuk a stratégiákat a helyzetet hozó felnőttoktató, szociális munkás stb. szemszögéből, a csoport kollektíven gondolkodik annak az oldalnak a stratégiáiról, mivel ez hasznos lehet a résztvevőink számára. Természetesen abban az esetben, ha például migránsokkal és menekültekkel dolgozunk, és ők hoznak eseteket, megpróbálunk stratégiákat találni számukra, hogy hatékonyabban tudjanak fellépni a szociális munkással, és a felnőttoktatókkal való helyzeteikben, tehát ez a csoportunktól függ.